

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационна работа за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление, професионално направление, 3.7. Администрация и
управление, научна специалност: „Организация и управление на производството
(горско стопанство и горска индустрия)“

Автор на дисертационната работа: **АДРИАНА АНДРЕЕВА СТРЕКАЛОВСКА-ГЪРКОВА**
Тема на дисертационната работа: **„ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПАРАМЕТРИТЕ НА СИСТЕМА
ЗА ОБРАТНА ЛОГИСТИКА В ПРЕДПРИЯТИЯ ОТ
ГОРСКАТА ИНДУСТРИЯ“**

Член на научното жури: **професор, д-р инж. Димитър Христов Тенчев, ХТМУ,**
област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално
направление 3.8. Икономика. Научна специалност: Икономика и управление

Назначен за член на научното жури със заповед на ректора на Лесотехническия
университет № ЗПС-128/11.03.2025 г. и на първото му заседание на 10.03.2025 г. е
избран за рецензент в процедурата за защита на дисертацията.

1. Биографични данни и характеристика на научните интереси

„Редовен докторант Адриана Стрекаловска-Гъркова е зачислена в докторантура
със Заповед на Ректора на ЛТУ № 509/26.09.2017 г. към катедра „Мениджмънт и
алтернативен туризъм“. За срока на обучение е изпълнила всички предвидени дейности,
представила е пред обучаващото звено вариант за отчисляване, към който са отправени
редица препоръки и забележки. В следствие на това процесът на обучение приключва
с **отчисляване с право на защита** (Зап. на Ректора на ЛТУ ЗСЛ-380/1.10.2021), след
предложение от същата катедра към съществуващия тогава Факултет „Стопанско
управление“. Докторантурата е в Професионално направление: 3.7 Администрация и
управление по научна специалност (акредитирана докторска програма) „Организация и
управление на производството“. Тема на дисертационния труд е: „ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ПАРАМЕТРИТЕ НА СИСТЕМА ЗА ОБРАТНА ЛОГИСТИКА В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ
ГОРСКАТА ИНДУСТРИЯ“ с научен ръководител доц. д-р Станислава Драганова
Ковачева.“

Авторът на дисертационния труд притежава необходимата квалификация, трудов
стаж, образование и опит, което е видно от представената автобиография.

От публикационната активност на докторанта може да се съди за изявен системен
интерес към една много актуална проблематика на съвременното ни, а именно
адекватното управление на обратните материални потоци в контекста на повишаване
на ефективността на обратната логистика в горския сектор. По мое мнение интересът и
научните изследвания на Адриана Гъркова имат значим принос в разкриването на
тесните места и проблематични аспекти на това съвременно предизвикателство.

2. Преглед на дисертационния труд и анализ на резултатите

Актуалност на проблема.

Безспорно тематиката на дисертационния труд е с изключително висока актуалност, релевантно аргументирана в контекста на съвременното консуматорско общество, пренаселеност на планетата, сериозните климатични промени и замърсяването на природата. Акцентът на обратната логистика попада във възможно най-всеобхватното оползотворяване на основните и съпътстващи материали и елементи, рециклирането на полезните отпадъци, неутрализирането на вредните такива и постигането на икономически изгоден вариант по веригата - ресурс, производител, потребител, преработвател, повторно използване на възможните елементи.

Дисертационния труд е структуриран в три глави, Увод, Заключение и три приложения, в общ обем от 178 страници. Приложени са 43 фигури, подходящо онагледяващи резултатите от изследванията и анализите. Посочени са 197 литературни източника, от които 62 български, а останалите чуждестранни автори.

Разработката е пропорционално балансирана като първа глава е в обем от 40 страници, втора глава – 30 стр., а трета глава – 44 стр.

Оформена е професионално, според БДС с логическа проследимост на развитието на разсъжденията и подкрепени с подходящи коментари, примери и аргументи. Представеният списък с абривиатури и ключови понятия подпомага значително разбираемостта на текста и облекчава интерпретацията на съжденията.

В увода адекватно са формулирани целта, задачите, предмета, обекта и научната теза на разработката. Те по категоричен начин дефинират нейната актуалност и подпомагат последователното излагане на проведените проучвания и изследвания, анализа на резултатите, обобщенията по всяка тема, и формират основата за разработване на релевантни препоръки за усъвършенстване на разглежданите процеси и проблеми.

Дефинирани са ограниченията по отношение на обекта и целта.

Предмет на изследването са възможностите за оптимизиране на ключови параметрите на обратните потоци в предприятията от ГИ и подобряване на ефекта върху крайния резултат при ограничаване на негативните последствия от производствената дейност.

Обект на изследването са обратните потоци в логистичните системи на предприятия от ГИ.

Изследователска теза в изследването е, че обратната логистика е една от основните съвременни възможности за ограничаване на негативните последици – екологични, социални и икономически, от човешката дейност и спомага за осигуряване на баланс в триадата човек-природа-общество.

Разработката е структурирана около две базови хипотези:

Хипотеза 1: Чрез внедряване и оптимално управление на обратните потоци в индустриалните предприятия от горската индустрия се постигат икономически, социални и екологични ползи.

Хипотеза 2: В голяма част от предприятията от горската индустрия в България, които са основно МСП, управлението на обратните потоци се счита за неприсъща дейност. Изключение правят големите международни индустриални предприятия, които

развиват системите за обратната логистика, за да постигнат оптимален кръгов модел на производство.

Целта на дисертационната работа е изследване и анализ на параметри на обратната логистика в предприятия от горската индустрия (ГИ) в България и подпомагане въвеждането на нови методи и подходи за управление на обратните потоци.

За постигането на тази цел са формулирани следните **задачи**:

- критичен анализ на основни теоретични източници, акцентиращи върху очертаване на границите на обратната логистика;
- обобщаване на теоретичната информация и извеждане на работни определения за основните понятия в обратната логистика;
- характеристика на обратната логистика в производствената логистична система на предприятията от ГИ;
- анализ на състоянието на обратната логистика в предприятията от ГИ;
- систематизиране на възможности за въвеждане на нови методи и подходи за управление на обратните потоци в предприятията от ГИ.

В първа глава докторантът обширно и изчерпателно разглежда, изследва и анализира еволюционното развитие на концепцията за обратната логистика. Адекватно разграничава и терминологично диференцира контекста на обратната логистика от общоизвестни термини и концепции – Обратна дистрибуция, Зелена икономика, Кръгова икономика, Управление на отпадъците, Устойчива логистика, Устойчиво развитие и др. В общия обзор на научното развитие на теорията авторът разглежда по логичен начин социалните, екологичните и икономическите аспекти на холистичното възприемане на системата човек, планета, печалба.

Подчертава и типичните принципи и характеристики на обратната логистика като управленска функция, част от общото управление на организациите – планиране, координиране, организиране, анализ, оценка, контрол.

Достоинство е обърнато на проблемите на обратната логистика в Горската индустрия като са очертани ясно съществуващите, но и потенциалните предизвикателства пред бранша в страната.

Интересна релация е осъществена след стр. 30 между Производствена логистика и Производствен процес. По мое мнение направените принципни систематизирания на видове производствени процеси, основните им параметри и отличителни характеристики, и съответстващите стратегии в известна степен кореспондират с производствената логистика в частта управление на материалния поток. Би било добре, ако авторката бе интегрирала и аспектите на обратната логистика в логиката на правия производствен процес, за да отрази същината на изследователската теза и целта на дисертационния труд.

В края на първа глава са направени релевантни изводи относно същността, мястото и ролята на обратната логистика в осъществяването на дейността на производствените организации. Дисертационния труд би спечелил, ако авторката по категоричен начин подчертава своето собствено мнение по разглежданите аспекти и акценти на повествованието – например кое от дадените определения за обратна

логистика е най-близко до нейните разбирания. Или до каква степен реверсивната логистика е приложима в дървопреработването и мебелното производство, или най-общо в горската индустрия. Това би помогнало и за по-ясно разбиране на контекста на изследователската теза и хипотези и тяхното потвърждаване или отхвърляне.

Втора глава започва с общо представяне на спецификата и оценяването на логистиката и нейните функции от методологична гледна точка. Фокусът преминава през начините за събиране и анализ на данни и информация предвид потребностите на съответното научно изследване – количествени и/или качествени изследователски методи, методите, подходите при осъществяването и управлението на логистичните дейности и прочее. **На страница 51 съществува израз, който не разбирам и бих помолил докторантката да го изясни в процеса на представяне на своята разработка. А изразът е „.....измерване на производителността на времето....“**

Систематизирани са значителен брой методи за изследване и анализ на дейността на организациите по принцип. Позволявам си да отбележа, че терминът „Стройна логистика“ е по-удачно да бъде заменен с оригиналния английски термин LEAN manufacturing.

Отчетливо собствено мнение е манифестирано на стр. 64 по отношение на метода Индекс на логистична производителност (Logistics Performance Index (LPI)), където той е определен като най-подходящ за целите на изследователската работа на докторанта в конкретното изследване. Просторно са представени софтуерни решения на Географските информационни системи GIS, като доказателство за високата значимост на проблемите в управлението на логистичните операции.

Благодаря на авторката за ясното разграничаване на понятията методология и методика, предвид широкото и често некомпетентното им прилагане и заместване в разговорния език и за съжаление често и в научните среди.

В тази глава са представени данни за състоянието на европейската горска индустрия и конкретно на българската горска индустрия в контекста на стратегическите нови насоки за „зелена“, „екологична“, „кръгова“ и прочее икономика.

Посочените критични от гледна точка на авторката акценти в горската индустрия на България са правилно обобщени в заключителната част на тази втора глава.

Глава трета е посветена на имплементирането на методическата рамка в процеса на изследването, което е и целта на дисертационния труд.

Осъществен и релевантен анализ и сравнение на мащаба на обратните потоци (обратната логистика) в горската промишленост в Европа (приета за своеобразен бенчмарк) и в България. Дефинираните специфики на състоянието на ОЛ в страната са адекватно представени в направените обобщения. Прави впечатление холистичното разбиране на авторката относно приликата в управлението на обратните материални потоци и управлението на отпадъците в горската индустрия по принцип. Това ѝ позволява да изведе критичните проблеми, възпрепятстващи имплементирането на адекватни стратегически и политически решения, работещи в полза на страната, природата и хората.

Позволявам си да отбележа, че текстът между страници 92 – 98, касаещ предприятието, ресурсите, потоците, звената и прочее е общовалиден за всяка една производствена фирма и ми се струва, че тук би трябвало да се направи по-отчетливото идентифициране на спецификата в ГИ от общовалидните аспекти.

Съществена конкретика по отношение на обратните потоци в ГИ е постигната в т. 3.5. Обстойното и широкообхватно са диференцирани видовете отпадъци и респективно обратни потоци, предполагащи адекватното им оползотворяване.

Представената методология на изследването и провеждането на самото изследване са направени компетентно и предполагат висока степен на достоверност на получените резултати. Създаденият въпросник, представителната извадка от избраните предприятия и числеността на анкетиранияте участници създават и представят едно задълбочено проучване на състоянието на разбирането и прилагането на инструментите на обратната логистика в горския сектор в страната.

Обработените и обобщени резултати дават широко поле за все по-задълбочено конкретизиране на необходимите последващи стъпки за постигането на съществено подобряване на състоянието в сектор. И като че ли за радост или съжаление всичко в крайна сметка опира до обучение и образование на човешкия фактор.

В дисертационния труд е приложен напълно подходящ математически апарат, който подпомага анализа на резултатите от проведеното анкетно проучване по факторите и оценяване на производителността на обратната логистика индекса – *IRLP*.

На стр. 128 има смущаващо твърдение „Изводи от четвърта глава“. Дисертационният труд според съдържанието се състои от три глави, увод, заключение и приложения.

Самите изводи имат повече характер на констатации и обобщения и някак си липсва отговор на въпроса „Какво от това, че „ **Наблюдава се увеличаване на количествата дървесина и дървесни отпадъци, вкарани отново в производство** ??, например.

Обособената като самостоятелна основна точка **Изводи и препоръки**, стр. 130, според мен, тя би трябвала да бъде като **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**, дава кратко, ясно и точно постигнатото в разработката и доказва нейната задълбоченост, широкообхватност и значимост в изследването на проблемите на производителността на обратната логистика и по-конкретно в случая – горската индустрия. Самите насоки препоръки са релевантни, приложими и перспективни.

3. Съответствие между автореферата и дисертационния труд

Авторефератът е представен в изискуемия от учебното заведение вид Той отразява всички важни акценти и постижения на представения дисертационен труд по адекватен начин, позволяващ логичното възприемане на развитие на тезата на дисертацията. В този смисъл има пълно съответствие между съдържанието на дисертационния труд и представеното в автореферата съдържание.

4. Приноси

Представени са шест приноса.

Четири от тях (1, 2, 3, 4) са с научно приложен характер (в контекста на анализа и синтеза на съществуващото научно познание в областта, относно критерия **Обогатяване на съществуващите научни знания**).

Приноси 5 и 6 не бих ги определил като такива, защото защитата на изследователската теза е резултат от потвърждаването или отхвърлянето на работните хипотези, които пък са резултат от цялостното проведено изследване, за което са изведени първите четири посочени приноси.

5. Публикации по дисертационния труд.

Представени са пет научни публикации, изцяло в контекста на разработката, които са публикувани на престижни научни форуми в страната. Те дооформят дефинитивно представата за задълбочено изследване и познаване на разглежданата тематика в дисертационния труд и демонстрират конкретните научни интереси на автора.

Към момента не са представени цитирания на автора от научни или други среди.

6. Мнения, препоръки и бележки.

Дисертационният труд представлява завършено научно - практическо изследване с адекватно приложени инструменти за проучване, анализ и синтез на проблематиката за измерване и управление на производителността на обратната логистика.

Целта на разработката е постигната, като са изпълнени коректно формулираните задачи и е потвърдена изследователската теза.

Някои коментари и въпроси.

Известно е, че при дърводобив, работниците почистват тропите от клоните като последните остават или на мястото на добива или в сечището преди натоварването на транспортните средства. **Дали тази дървесна маса представлява интерес от гледна точка на обратната логистика?** И дали ако тези количества се отнесат към общия обем на отпадъците, годни за оползотворяване, няма **да се промени ефективността на Обратната логистика, пресметната чрез Индекса?**

Позволявам си да задам още един въпрос, на който моля авторката да отговори по време на защитата на дисертационния труд пред научното жури.

До каква степен нерегламентираният добив и нелегален износ на дървесина компрометират ефективността на обратната логистика?

7. Лични впечатления

Не познавам докторантката **Адриана Андреева Стрекаловска-Гъркова** и нямам преки впечатления от нейното представяне в рамките на Лесотехническия университет и извън него.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

В заключение искам да декларирам своята цялостна положителна оценка за представения от **Адриана Андреева Стрекаловска-Гъркова** дисертационен труд. Той отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на ЛТУ София и покрива наукометричните показатели за придобиването на образователна и научна степен "доктор".

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури да гласува положително и да присъди на **Адриана Андреева Стрекаловска-Гъркова** образователна и научна степен „Доктор“ по професионално направление 3.7. Администрация и управление; научна специалност "Организация и управление на производството (горско стопанство и горска индустрия)".

София
април, 2025

Рецензент:
(проф. д-р.)